

KRONIKA

KATARZYNA WOŹNIAK

REMONTY I INWESTYCJE REALIZOWANE W BIBLIOTECIE KÓRNICKEJ W LATACH 2007–2019

W dniu 10 stycznia 1953 roku Rada Ministrów podjęła uchwałę, na mocy której Polska Akademia Nauk przejęła Bibliotekę Kórnicką, stanowiącą wcześniej część składową Fundacji „Zakłady Kórnickie”, zlikwidowanej na mocy dekretu z 24 kwietnia 1952 roku. Na podstawie tej samej uchwały z 1953 roku Akademia przejęła mienie ruchome i nieruchome Fundacji. Faktycznie jednak we władaniu Akademii znalazły się jedynie Biblioteka Kórnicka i Zakład Badania Drzew i Lasu (obecnie Instytut Dendrologii). Pozostałe nieruchomości, mimo dekretu, nie znalazły się w zarządzie PAN – w tym blisko 5 tys. ha lasów, które przejęło państwo, ok. 7 tys. ha ziemi uprawnej i ponad 700 ha jezior przejętych przez PGR; Akademia nie uzyskała też w użytkowanie parceli w Zakopanem i Kórniku.

Biblioteka Kórnicka, pomocnicza jednostka naukowa PAN, zarząd nad nieruchomościami sprawuje obecnie na mocy Decyzji nr 53 Prezesa Polskiej Akademii Nauk z dnia 28 maja 2009 roku w sprawie przekazania nieruchomości w zarządzenie Bibliotece Kórnickiej PAN. Biblioteka ma pod swą opieką kilkanaście budynków, w tym część zabytkowych. Są to m.in.: zamek kórnicki, oficyny zamkowe Klaudynówka i Australia, budynek magazynowo-administracyjny, powozownia, magazyn książek Rolnik, budynki gospodarcze oraz pawilony na podzamczu (m.in. budynek gastronomiczny oddany w najem) przy ul. Zamkowej w Kórniku, budynki nr 47–50 przy pl. Niepodległości w Kórniku oraz pałac Działyńskich przy Starym Rynku w Poznaniu .

ZESTAWIENIE NIERUCHOMOŚCI W ZARZĄDZIE BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ

	Obręb	Nr działki	Nazwa obiektu	Adres	Ks. wieczysta
1	0002 -Kórnik	693/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	Kórnik, pl. Niepodległości 50	PO1D/00028136/6
2	0002 -Kórnik	695, 694/2	budynek mieszkalny wielorodzinny	Kórnik, pl. Niepodległości 49	PO1D/00028136/6
			budynek gospodarczy BG-2 – BG-3		
3	0002 -Kórnik	694/2	budynek gospodarczy BG-1, tzw. lamus	Kórnik, pl. Niepodległości 49	PO1D/00028136/6
			budynek garażowy (blaszany)		
4	0002 -Kórnik	696	budynek mieszkalny wielorodzinny	Kórnik, pl. Niepodległości 48	PO1D/00028136/6
			budynek gospodarczy BG-4		
5	0002 -Kórnik	697	budynek gospodarczy BG-5	Kórnik, pl. Niepodległości 48	PO1D/00028136/6
			budynek mieszkalny wielorodzinny	Kórnik, pl. Niepodległości 47	
6	0002 -Kórnik	946	fosa wokół wyspy zamkowej	Kórnik, ul. Zamkowa 5	PO1D/00028136/6
7	0002 -Kórnik	947	zamek	Kórnik, ul. Zamkowa 5	PO1D/00028136/6
			schody i most murowany na wyspę zamkową		
			most drewniany na wyspę zamkową		
8	0002 -Kórnik	948	plac przed zamkiem	Kórnik, ul. Zamkowa 5	PO1D/00030378/1
9	0002 -Kórnik	950	oficina zamkowa Klaudynówka	Kórnik, ul. Zamkowa 1	PO1D/00028136/6
			budynek gospodarczy przy Klaudynówce		

10	0002 -Kórnik	945/1*	budynek WC w parku dendrologicznym	Kórnik, ul. Zamkowa 5	PO1D/00026332/6
			budynek kasowy		
11	0002 -Kórnik	953/2**	oficyna zamkowa Australia	Kórnik, ul. Zamkowa 10	PO1D/00028136/6
		953/2	magazyn książek Ratusz/Rolnik	Kórnik, ul. Zamkowa 8	
			wozownia		
			magazyn książek		
			budynek gospodarczo-garażowy		
12	0002 -Kórnik	953/3**	zejście na promenadę	Kórnik, ul. Zamkowa 10	PO1D/00028136/6
12	0002 -Kórnik	954	tereny zielone przed magazynem	Kórnik, ul. Zamkowa 8	PO1D/00028136/6
13	0051 -Poznań	33	Dom Gotycki	Poznań, Stary Rynek 79, 61-772 Poznań	PO1P/00015461/1
			Kamienica Mieszczańska		
14	0051 -Poznań	34	pałac Działyńskich	Poznań, Stary Rynek 78, 61-772 Poznań	PO1P/00136002/0

* Działka w zarządzie Instytutu Dendrologii PAN, budynki w zarządzie BK.

** Do roku 2011 istniała jedna działka 953/1; została podzielona i utworzono w jej miejscu dwie działki: nr 953/2 (o powierzchni 0,6341 ha) oraz nr 953/2 (o powierzchni 0,0398 ha).

Wszystkie budynki znajdujące się w zarządzie Biblioteki wymagają stałego nadzoru i systematycznych prac remontowych, które realizowane są w miarę posiadanych środków. Priorytetowo traktowane są dwa reprezentacyjne budynki Biblioteki, dawne siedziby rodziny Działyńskich i Zamoyskich, tj. Zamek w Kórniku i pałac Działyńskich w Poznaniu. Remonty i inwestycje w budynkach realizowane są dzięki dotacjom z Polskiej Akademii Nauk, Powiatu Poznańskiego, Miasta i Gminy Kórnik oraz darowiznom Fundacji „Zakłady Kórnickie”, a mniejsze prace wykonywane są ze środków własnych Biblioteki. Niestety sytuacja prawna uniemożliwia Bibliotece korzystanie ze środków unijnych. Jako jednostka bez osobowości prawnej Biblioteka podlega bezpośrednio Kancelarii PAN,

która finansowana jest ze środków Ministerstwa Nauki. PAN nie jest beneficjentem środków europejskich w ogłaszanych konkursach, a tym samym wykluczona jest Biblioteka.

Największy wysiłek finansowy w ostatnich latach położono na prace remontowe w zamku kórnickim i w pałacu Działyńskich.

ZAMEK KÓRNICKI

Zamek należy do najcenniejszych polskich zabytków. Wpisany do rejestru zabytków jeszcze w 1930 roku (2422/A z 12.03.1930), w 2011 roku został uznany za pomnik historii (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 czerwca 2011 roku „Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli”).

W ciągu kilku ostatnich lat przeprowadzono poważne prace renowacyjne, których celem było przywrócenie świetności jednemu z najcenniejszych zabytków polskich. Prace obejmowały dach, przyziemia, most, fosę i elewację.

1. Remont mostu w latach 2009–2011

W latach 2009–2011 przeprowadzono generalny remont mostu prowadzącego do zamku kórnickiego, został on niejako wymuszony sygnalizowanym od wielu lat złym stanem zachowania. W 2008 roku Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Poznaniu wydał decyzję nakazującą zamknięcie dla ruchu pieszego kamiennego mostu nad fosą okalającą zamek kórnicki oraz granitowych schodów prowadzących na ten most z przedzamcza. W październiku tego samego roku Biblioteka otrzymała nakaz Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu zobowiązujący do przeprowadzenia niezbędnych prac remontowo-konserwatorskich obu budowli. Wejście na most kamienny zostało natychmiast zamknięte i zabezpieczone, a ruch turystów odwiedzających zamek i osób korzystających z czytelni bibliotecznej skierowano poprzez arboretum i most drewniany do przyziemi zamkowych i stamtąd schodami do pomieszczeń muzealno-bibliotecznych.

Projekt remontu mostu na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu wykonali projektanci z firmy CCI z Długołęki koło Wrocławia pod nadzorem prof. dr. hab. inż. Jerzego Jasieńki z Politechniki Wrocławskiej¹.

¹ Adam Klimek, Ryszard Miśków, „Projekt remontu i konserwacji mostu nad fosą zamku w Kórniku”, Wrocław –Długołęka 2006.

Prace ze względów finansowych przeprowadzono w kilku etapach. Jesienią 2009 roku wykonano demontaż granitowych stopni schodów, ceglanych postumentów dźwigających żeliwne figury dzika i psa, gzymsów, metalowych balustrad oraz pozostałych elementów kamiennych tej części mostu. Dla wzmocnienia fundamentów schodów, które posadowione są na gruncie z mułów i torfów, zastosowano mikropale iniekcyjne (w sumie w podłożu umieszczono na głębokości 5 metrów 17 mikropali zbrojonych prętami typu SAS oraz jeden pał niezbrojony dla celów badawczo-kontrolnych). W grudniu tego samego roku, przy znacznym wykorzystaniu zabytkowych cegieł, wykonano prace murarskie związane z odbudową schodów, murów oporowych i postumentów.

Drugi etap prac realizowano w roku 2010. Prace objęły korpus samego mostu, zwłaszcza jego nadwodną część, remont wewnętrznej konstrukcji oraz murów zewnętrznych, wymianę nawierzchni, odnowienie balustrad, detali architektonicznych, powierzchni i murów tzw. Babińca. Przeniesiono łącza gazowe, energetyczne i telekomunikacyjne zasilające zamek. Nawierzchnia mostu została całkowicie rozebrana, aż do odsłonięcia tzw. pach mostowych i całej jego ceglanej konstrukcji. Po zdjęciu wierzchniej warstwy zniszczonych cegieł okładzinowych można było ocenić stopień zniszczenia konstrukcji obiektu i stan techniczny poszczególnych przęseł. Znaczny stopień zniszczenia wykazywały odsłonięte łuki Tudora. Renowacji poddano mury przyczółku południowego posadowionego na wyspie zamkowej i opartego o bryłę zamku. Wzmocniono koszulkami z zaprawy wapiennej wewnętrzną część konstrukcji mostu, przemurowano z użyciem nowych cegieł klinkierowych jego ściany zewnętrzne, łuki Tudora, gzymsy oraz filary. Elementy ozdobne nad łukami Tudora oraz rynny odprowadzające wodę z nawierzchni mostu wykonano z piaskowca. Filarki ze sztucznego kamienia zdobiące most w części nawierzchniowej zastąpiono nowymi elementami z granitu. W przeszle wschodnim mostu wykonano dwa otwory rewizyjne, prowadzące do wnętrza budowli. Zainstalowano dodatkowe kanały odprowadzenia wilgoci przedostającej się w naturalny sposób z nawierzchni mostu do jego wnętrza.

Wiosną 2011 roku dokończono fugowanie murów zewnętrznych mostu oraz wyłożono granitową kostką część przedzamcza łączącą się bezpośrednio ze schodami prowadzącymi na most. Zrekonstruowany obiekt oddano do ponownego użytku w czerwcu 2011 roku, po uzyskaniu stosownej decyzji Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego w Poznaniu. Renowacja mostu została zrealizowana przez wyłonioną w przetargu firmę Orlikon Sp. z o.o. z Poznania dzięki środkom pozyskanym z Fundacji „Zakłady Kórnickie”, z Powiatu Poznańskiego oraz Miasta i Gminy Kórnik. W sumie prace związane z renowacją mostu kosztowały 2 185 221,83 zł.

Niestety po niedługim okresie użytkowania zauważono zacieki pod dawnym „Babińcem”. Mimo dwukrotnego demontażu nawierzchni mostu (w ramach reklamacji) nie udało się usunąć problemu. W 2014 roku zwrócono się do prof. dr. hab. inż. Arkadiusza Madaja z Politechniki Poznańskiej, który jako powód zaciekania podał źle zaprojektowaną izolację. W 2016 roku firma Orlikon wykonała skuteczne prace naprawcze według wskazówek prof. Madaja².

2. Remont dachu i fosi w 2011 roku

Poważnym problemem, z którym zamek borykał się od wielu lat, była sprawa przeciekających dachów. Problem ten pojawiał się już w XIX wieku. Pod koniec lat 70. XX wieku przeprowadzono badania techniczne pokrycia dachu oraz stanu stropu nad ostatnią kondygnacją. Stan dachu oceniono jako zły, był on nieszczelny, w czasie opadów woda docierała aż do pomieszczeń II piętra. Sytuacja ta była o tyle groźna, iż pomieszczenia II piętra służyły i nadal służą jako magazyny zbiorów bibliotecznych. W latach 80. wykonano remont dachu, pokrywając go miedzią. Niestety prace nie zostały wykonane dobrze, gdyż wkrótce ponownie pojawiły się problemy z zciekami.

W 2011 roku Biblioteka Kórnicka uzyskała z budżetu państwa dotację celową w wysokości 2 420 924,98 złotych, przyznaną przez Prezesa Polskiej Akademii Nauk, profesora Michała Kleibera. Dzięki temu wsparciu sfinansowano renowację dachu oraz rewitalizację fosi okalającej wyspę zamkową, a także koszty projektu i nadzorów budowlanych. Prace zrealizowała wyłoniona w przetargu firma Orlikon Sp. z o.o. z Poznania we współpracy z firmą Nureko z Płocka³.

² Arkadiusz Madaj, Katarzyna Mossor, „Naprawa izolacji stropu przyczółka mostu nad fosą na wejściu do Zamku w Kórniku”, Poznań 2015 [dokumentacja w zbiorach archiwalnych BK – dalej: zb. BK].

³ Renowację dachu wykonano według dokumentacji budowlano-kosztorysowej opracowanej w Pracowni Projektowej PRO-Invets w Poznaniu. Na dokumentację składa się szereg opracowań, które były podstawą realizacji prac: Karol Przysański, „Renowacja połączeń i konstrukcji dachu Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk. Branża architektoniczno-konstrukcyjna”, Poznań 2011; Andrzej Półról, „Renowacja połączeń i konstrukcji dachu Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk. Branża elektryczna – instalacja odgromowa i ogrzewanie rynien”, Poznań 2011; Karol Przysański, „Ekspertyza techniczna”, Poznań 2011; Kazimierz Grzęda, „Ekspertyza mykologiczna”, Poznań 2011. Dokumentacja, która była podstawą renowacji fosi, powstała w Centrum Doradztwa i Rozwoju Techniki Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT Rada w Poznaniu: Jerzy Kaliski, „Dokumentacja projektowo-technologiczna oraz kosztorys inwestorski dotyczący zamierzonych prac związanych z rewitalizacją zabytkowej fosi wokół Zamku Kórnickiego”, Poznań 2010; Paweł Borowczak, „Badania geotechniczne dla potrzeb rewitalizacji fosi około zamkowej zamku Kórnickiego w Kórniku”, Poznań 2010 [wszystkie dokumentacje w zb. BK].

Dach Zamku Kórnickiego po remoncie. Fot. Z. Nowakowski

Zgodnie z projektem usunięto stare i wykonano nowe pokrycie dachu. Drewniana konstrukcja dachu została zaimpregnowana, by zabezpieczyć ją przed grzybem, pleśnią, owadami oraz wzmocnić ochronę ogniową. Wykonano dylatację krokwi od muru, izolację połączeń dachowej oraz stropów nad ostatnią kondygnacją, obróbki blacharskie i wymieniono instalację odgromową. Na całej powierzchni dachu zamontowano płyty OSB (grubość 22 mm), które podwyższają zdolność przenoszenia obciążeń w warunkach wilgotnych. Zgodnie z projektem na dachu zastosowano rozwiązania firmy Vedag, czyli system składający się z kilku warstw: 1) blacha miedziana grubości 0,55 mm łączona na rąbek, dodatkowo, przy elementach mocujących, uszczelniony polimeryczno-bitumicznym kitem dachowym; 2) warstwa rozdzielająca z PP (pianka polipropylenowa) grubości 8 mm, która ma za zadanie oddzielenie warstwy spodniej blachy od hydroizolacji; 3) warstwa papy samoprzylepnej grubości 3 mm, przyklejanej na deskowanie wykonane z dwóch płyt OSB grubości 18 mm układanych warstwami na przemian (podwyższona zdolność przenoszenia obciążeń w warunkach wilgotnych); 4) konstrukcja dachu. Strop poddasza zaizolowano papą samoprzylepną. Wykonano również nowy system odwodnienia dachu z wprowadzeniem ogrzewania rynien i rur spustowych, co zapobiega w zimie gromadzeniu się lodu w odpływach.

Fosa okalająca wyspę zamkową najprawdopodobniej po raz ostatni była oczyszczana przed I wojną światową. Na potrzeby projektu odmulania fosy wykonano w 2010 roku badania gruntowo-wodne, na podstawie których określono, iż lustro wody w fosie kształtowało się na rzędnej 65,44 m n.p.m., a głębokość wody w środkowej partii fosy wynosiła 1,4–1,5 m, przy brzegach 1,0 m. Fosa otaczająca zamek ma zmienną szerokość 17–23 m; głębokość fosy od powierzchni terenu do dna jest również zmienna i wynosi 2,5–3,0 m. Zgodnie z opracowaną koncepcją wykonano odmulanie fosy za pomocą pompy szlamowej przy zachowaniu poziomu lustra wody w fosie na poziomie gwarantującym stabilność fundamentów zamku. Skarpę fosy uregulowano i umocniono palisadą z kołków.

3. Nowe piece i przebudowa komina w latach 2011–2012

Pod koniec 2011 roku przeprowadzono w zamku kórnickim wymianę pieców centralnego ogrzewania. Dzięki pozyskaniu dotacji celowej z PAN zastąpiono stare, niewydolne piece nowoczesną kotłownią. Zainstalowano dwa kotły gazowe Viessmann o mocy nominalnej cieplnej 105 kW każdy. Roboty wykonała wyłoniona w postępowaniu przetargowym firma Marko Technika Grzewcza z Sępólna Krajeńskiego. Koszt prac łącznie z projektem i nadzorem budowlanym wyniósł 91 663,29 zł brutto.

Po wymianie pieców grzewczych zauważono, już wcześniej sygnalizowaną w czasie przeglądów kominarskich, nieszczelność przewodu kominowego. Ujawniała się ona wyciekami na ścianie wewnętrznej i zewnętrznej zamku od strony północnej. Uszkodzenia były coraz bardziej widoczne. Konieczna okazała się przebudowa komina z wymianą wkładów. Wycieki na tynkach zewnętrznych i wewnętrznych należało jak najszybciej usunąć ze względu na postępujące niszczenie ścian, a także konieczność jak najszybszego rozpoczęcia suszenia ścian przed planowaną renowacją elewacji zamku. Prace wykonała firma Jurkom Krzysztof Krzyżok z Poznania za kwotę 31 365 zł brutto. Zadanie sfinansowano dotacją celową PAN.

4. Remont przyziemia w latach 2012–2013, 2018–2019

W latach 2012–2013 przeprowadzono prace renowacyjne w przyziemiach zamku, gdzie od lat obserwowano rosnący stopień zawilgocenia ścian, wysolenia i rozsypywanie się cegły. Zasolenie przyziemi łączyć najprawdopodobniej trzeba z pracami stabilizującymi wyspę zamkową przeprowadzonymi na przełomie lat

40. i 50. XX wieku, a zwłaszcza z zastosowaną metodą prof. Cebertowicza⁴, tzw. elektropetryfikacją⁵.

Dyrektor Biblioteki Kórnickiej prof. Tomasz Jasiński zlecił dr. hab. Piotrowi Niemcewiczowi z Zakładu Konserwacji Elementów i Detali Architektonicznych UMK w Toruniu wykonanie ekspertyzy dotyczącej stanu zachowania przyziemi⁶. Wynikało z niej, iż w przyziemiach zamku kórnickiego występował bardzo wysoki stopień zasolenia i zwilgocenia, co powodowało intensywny rozwój mikroorganizmów, odczuwanie nieprzyjemnego zapachu „stęchlizny” oraz niszczenie zabytkowych ścian przyziemia. Likwidacja tak silnego zawilgocenia murów polegała – w dużym uproszczeniu – na odcięciu napływu wody opadowej na ściany przyziemia poprzez m.in. założenie izolacji pionowej na ściany zewnętrzne i dobrym odprowadzeniu wód opadowych. Z uwagi na fakt, iż posadzka wyłożona była współczesnymi płytkami ceramicznymi (które są materiałem bardzo szczelnym w porównaniu z cegłą i zaprawą użytą do budowy ścian), ograniczały one odparowanie wody, w wyniku czego następowała kumulacja i utrzymywanie się jej w ścianach i fundamentach muru. Warunkiem koniecznym likwidacji zawilgocenia było usunięcie współczesnych płytek ceramicznych w celu skutecznego osuszenia pomieszczeń, tzn. obniżenia wysokiej wilgotności do poziomu bezpiecznego dla tych pomieszczeń. Czynności te wykonano w 2012 roku. Następny etap rozpoczęto dopiero w drugiej połowie 2013 roku. Kilkumiesięczna przerwa była konieczna ze względu na wysoki stopień zawilgocenia ścian, bardzo dużą ilość soli rozpuszczalnych w wodzie (od ok. 5% do 19%) i grubość murów utrudniające szybki proces wysychania. Po kilkumiesięcznym osuszaniu przyziemi zerwano resztę posadzek betonowych, wywieziono gruz oraz warstwę zasolonej ziemi z wszystkich pomieszczeń. Po zdjęciu podłóg natrafiono w części pomieszczeń na utrudnienia w postaci betonowych przypór, które są pozostałością prac stabilizacyjnych zamku z przełomu lat 40. i 50. XX wieku. Postanowiono ich nie usuwać. Wyrównano powierzchnie, a w miejsce usuniętej ziemi wprowadzono podkłady z ubitych materiałów sypkich na podłożu gruntowym. Na tym podłożu ułożono

⁴ Romuald Adam Cebertowicz (1897–1981) – specjalista w dziedzinie hydrauliki, hydrodynamiki gruntów, fundamentowania i budowli wodnych; w latach 1949–67 profesor Politechniki Gdańskiej; od 1952 roku członek PAN; twórca elektroiniekcyjnej metody zeskalania gruntów, zw. cebertyzacją; zajmował się także zagadnieniami dotyczącymi konserwacji zabytków, m.in. zabytków w Wenecji.

⁵ Karol Zieliński, *Zeskalanie gruntu metodą R. Cebertowicza*, Warszawa 1956.

⁶ Piotr Niemcewicz, „Ekspertyza dotycząca ustalenia przyczyn zawilgocenia oraz sposobu osuszenia dolnych partii przyziemia Zamku w Kórniku”, Toruń 2012 [zb. BK].

posadzkę z cegły o wymiarze uzgodnionym z Konserwatorem Powiatowym oraz Inspektorem Nadzoru Konserwatorskiego p. Jerzym Borwińskim. Rozmiar i kolor postanowiono wzorować na cegle z poł. XIX wieku (według wzoru posadzek na I piętrze w zamku kórnickim). Przyjęto rozmiar: $27 \times 13 \times 7$ cm. Cegła została zaimpregnowana specjalnym preparatem wzmacniającym. Ponownie przeprowadzono oczyszczanie, odsalanie oraz impregnację ścian ceglanych we wszystkich pomieszczeniach. Usunięto osłabione, wykruszone spoiny, wprowadzając nowe. Przeprowadzono uzupełnianie ubytków cegieł gotowymi mieszkankami. By nie różniły się one od pozostałych, cegły powleczone specjalną substancją kolorystyczną.

W trakcie prac renowacyjnych przeprowadzono badania archeologiczne, w wyniku których odsłonięte zostały elementy wcześniejszych konstrukcji. Badania przeprowadzili pp. Małgorzata i Mirosław Andrałojć⁷.

Drugi etap osuszania przyziemi zamku połączono z przebudową systemu grzewczego oraz instalacji elektrycznej. Dla poprawy estetyki wewnątrz instalację, w miarę możliwości, ukryto pod posadzką. W 2014 roku wymieniano pozostałą część instalacji elektrycznej w przyziemiach, starając się uczynić ją jak najmniej widoczną (umieszczono ją w fugach). Wymieniano oświetlenie oraz zamontowano oświetlenie awaryjne (zgodnie z nakazami straży pożarnej). Kontynuowano również badanie zasolenia przyziemi. Ze względu na ciągle wysoki stan zasolenia przewidziano kontynuację prac w przyziemiach. Dr hab. Piotr Niemcewicz zdecydował o stosowaniu przez kolejne lata okładów odsalających. W 2018 roku przygotowana została nowa ekspertyza autorstwa konserwator Katarzyny Wypych⁸, oceniająca stan zachowania przyziemi. W ekspertyzie stwierdzono, iż prace przeprowadzone w latach 2012–2013 przyczyniły się do znacznej poprawy stanu przyziemia. Zatrzymano lub spowolniono działanie istotnych czynników niszczących mury, stworzono sprzyjające warunki osuszania murów, na co wskazywały najnowsze wyniki pomiarów wilgoci. Niestety wciąż nierozwiązany pozostawał problem dużej zawartości szkodliwych soli, którymi mury były nasycane przez lata. Pani K. Wypych jako najważniejsze w swej ekspertyzie wskazała zatrzymanie postępującej destrukcji cegły, zwłaszcza tej najstarszej. Za konieczne uznała podjęcie działań, które pozwolą na bezpieczne wyprowadzenie soli z muru, tak

⁷ Mirosław Andrałojć, Małgorzata Talarczyk-Andrałojć, „Wyniki rozpoznania archeologicznego związanego z robotami konserwatorsko-budowlanymi w przyziemiach Zamku w Kórniku”, Poznań 2012 [zb. BK].

⁸ Katarzyna Wypych, „Ekspertyza stanu zachowania. Mury wewnętrzne przyziemia Zamku w Kórniku”, [Kostrzyn Wlkp.] 2018 [zb. BK].

aby zapobiec krystalizacji w strukturze zabytkowego budulca. Osiągnąć to można poprzez stosowanie okładów odsalających. Na bazie tej ekspertyzy w 2019 roku i we współpracy z jej autorką przygotowano projekt „Remont i renowacja murów wewnętrznych przyziemia zamku w Kórniku” (mgr inż. arch. Justyna Syller). Projekt, ze względu na różny stopień zasolenia ścian, jest bardzo rozbudowany, opisano program naprawczy osobno dla każdego pomieszczenia w przyziemiach oraz przewidziano, ze względu na stopień degradacji cegły, różne warianty działań. Projekt zyskał akceptację Powiatowego Konserwatora Zabytków. Koszt prac według kosztorysu inwestorskiego wynosi blisko 1 500 000 zł. Ze względu na duży zakres prac i niedający się z góry przewidzieć efekt działań odsalających prace będą etapowane i realizowane przez kolejne lata.

Prace w przyziemiach w latach 2012–2013 realizowane były dzięki dotacji celowej z Polskiej Akademii Nauk, a także dzięki wsparciu Fundacji „Zakłady Kórnickie”, Powiatu Poznańskiego, Miasta i Gminy Kórnik oraz ze środków własnych Biblioteki; w sumie wydano na roboty, projekty i nadzory 933 232,12 zł.

5. Renowacja zabytkowych podłóg w 2012 roku

W 2012 roku dzięki wsparciu Fundacji „Zakłady Kórnickie” oraz Miasta i Gminy Kórnik udało się przeprowadzić kompletną konserwację zabytkowych, drewnianych intarsjowanych podłóg w pomieszczeniach, które pełnią dziś funkcję sekretariatu i gabinetu dyrektora, a za czasów Działyńskich stanowiły część apartamentu przygotowywanego w XIX wieku dla Izabeli z Czartoryskich Działyńskiej. Podłogi te należą do najpiękniejszych w Polsce. Renowację wykonała firma Drew-Art JMS Stanisław Majka ze Staszowa w oparciu o projekt autorstwa Andrzeja Lipińskiego⁹. Zgodnie z projektem zdemontowano tafle podłóg i wykonano niezbędne zabiegi: prostowanie zdeformowanych tafli parkietowych i wzmocnienie konstrukcyjne w miejscach pęknięć, uzupełnienie ubytków na odwróciu płycin, usunięcie wtórnych, nieprawidłowo wykonanych wstawek w ozdobnych licach tafli, uzupełnienie intarsji drewnem zgodnie z zastosowanym pierwotnie w dekoracji (m.in. mahoń, orzech, palisander, olcha), przyklejenie luźnych odparzonych fragmentów intarsji, wypełnienie otworów po owadach odpowiednio dobranym kitem. Zdemontowano i oczyszczono deski ślepej podłogi, a w przypadku dużej destrukcji wymieniono na nowe. Przed ponownym

⁹ Andrzej Lipiński, „Program prac renowacyjnych i konserwatorskich. Drewniane posadzki. Sala Rękopisów i dawny gabinet Tytusa Działyńskiego. Zamek w Kórniku”, [Mosina] 2012 [zb. BK]

montażem deski zostały zaimpregnowane bio- i ognioochronnym impregnatem do drewna. Dla ustabilizowania podłogi pod taflami położono płyty OSB. Po zabiegach renowacyjnych ponownie zamontowano tafle, odtwarzając ich pierwotny układ. Ewentualne szpary wypełniono odpowiednio dobranymi flekami i listewkami, które scalono kolorystycznie z resztą podłogi. Po oczyszczeniu posadzek dwukrotnie nałożono tzw. twardy, impregnujący olejo-wosk.

Prace renowacyjne wraz z kosztami projektu i nadzorem wyniosły 121 174,38 zł i sfinansowane zostały dzięki wsparciu Miasta i Gminy Kórnik i Fundacji „Zakłady Kórnickie”.

6. Renowacja elewacji oraz rewaloryzacja i konserwacja stolarki okiennej w latach 2012–2019

Elewacja zamku kórnickiego przed rokiem 2012, ze względu na liczne ubytki i pęknięcia, nie tylko była nieestetyczna, ale też stwarzała zagrożenie z powodu odpadających fragmentów tynku. W XIX wieku część elewacji zamku otrzymała wykończenie tynkiem, uformowanym w bonie¹⁰. Wieżę oraz przyziemie po stronie wschodniej, południowej i zachodniej zamku wykończono cegłą pełną licową, ułożoną w wątki. Detal architektoniczny w postaci gzymsów, dekoracyjnych opasek wokół okien, maswerków i sterczyn wykonano w różniących się od siebie technikach. Badania wykonane przez mgr. Jerzego Borwińskiego¹¹ w grudniu 2011 roku wykazały, że część tynków oryginalnych (wapienno-piaskowych) przykryto podczas remontu w latach 50. ubiegłego stulecia warstwą szlichty cementowo-wapiennej. W trakcie tego remontu skuto w dużej części tynki oryginalne i zastąpiono je tynkami na bazie cementu portlandzkiego. W celu scalenia kolorystycznego starych i nowych tynków całość pokryto warstwą zapraw cementowo-wapiennych. Od tego czasu dokonywano jedynie drobnych napraw, a pogarszający się stan ścian i stolarki okiennej wymagał interwencji. W grudniu 2011 roku przygotowana została przez Pracownię Projektową Pro-Invest z Poznania dokumentacja na „Roboty budowlane związane z renowacją elewacji oraz rewaloryzacją i konserwacją stolarki okiennej Zamku w Kórniku”¹². Niestety ze względu na brak

¹⁰ Bonia – rowek w tynku nadający budowli monumentalny charakter.

¹¹ Jerzy Borwiński, „Zamek w Kórniku. Wyniki rozpoznania historycznego i technologicznego stolarki okiennej oraz badań stratygraficznych tynków elewacyjnych. Program prac konserwatorskich”, Poznań 2011.

¹² Karol Przysański, Justyna Syller, Krzysztof Kwiatkowski, „Roboty budowlane związane z renowacją elewacji oraz rewaloryzacją i konserwacją stolarki okiennej Zamku w Kórniku”, [Poznań] 2011 [zb. BK].

środków konieczne było wykonywanie prac etapami. W roku 2012 wykonano renowację zabytkowej, XIX-wiecznej stolarki okiennej i drzwiowej.

Stolarka okienna zamku kórnickiego w większości pochodzi z lat 50. XIX wieku. Lata użytkowania i niedostatecznej konserwacji spowodowały, że okna były nieszczelne, powodując trudności z utrzymaniem stałej temperatury we wnętrzach zamku, co jest szczególnie istotne ze względu na przechowywane zbiory. Przy renowacji zachowano oryginalne szklenie XIX-wieczne w skrzydłach zewnętrznych. Skrzydła wewnętrzne zostały wypełnione szkłem z filtrami UV. Zgodnie z sugestią Konserwatora Powiatowego usunięto na pierwszym piętrze kraty w oknach (okna zabezpieczono systemem alarmowym). Stolarka drzwiowa – częściowo oryginalna, częściowo wtórna – w kilku przypadkach przeznaczona została do wymiany ze względu na zły stan techniczny. Przeprowadzono konserwację zachowawczą drzwi wejściowych do budynku oraz wymianę drzwi w wieży (na poziomie przyziemia oraz przy wyjściu na dach) na nowe, drewniane.

Kolejne prace podjęto dopiero w roku 2015 dzięki uzyskaniu finansowania z PAN. Wyremontowano ceglana wieżę (usunięto cementowe fugi, zastępując je wapiennymi, oczyszczono cegłę). W roku 2016 wykonano renowację pozostałych ceglanych elementów elewacji. W latach 2017–2019 realizowano prace przy elewacjach tynkowych. Rozpoczęto od elewacji frontowej, najbardziej zniszczonej. Prace realizowano według programu konserwatorskiego¹³, który zakładał: skucie starych tynków, oczyszczenie podłoża ceglanego metodą hydrodynamiczną, dezynfekcję oczyszczonego muru metodą chemiczną, usunięcie spoin cementowych do głębokości 2 cm, spoinowanie zaprawą na bazie wapna trasowego i konfekcjonowanych kruszyw, wykonanie tynków renowacyjnych WTA w kolejności: obrzutka, podkład renowacyjny porowaty gruboziarnisty, tynk renowacyjny. W tynkach odtworzono boniowanie zgodnie z rysunkami elewacji. Elewację pokryto farbą krzemianową Silikat Granital w kolorze 9274 według palety Keim. Kolor został ustalony komisyjnie¹⁴ po porównaniu kilku wariantów kolorystycznych do oryginalnych próbek elewacji pobranych przez konserwatora Jerzego Borwińskiego. Na renowację czeka jeszcze ostatnia, wschodnia ściana zamku. W trakcie remontu elewacji ukryto pod tynkiem elementy związane z monitoringiem (okablowanie kamer). Jednocześnie rozbudowano monitoring wizyjny, pod-

¹³ Tamże, s. 21–27.

¹⁴ „Protokół nr 5 ze spotkania roboczego dot. robót budowlanych, związanych z renowacją elewacji Zamku w Kórniku”, Kórnik 26.09.2017 [zb. BK].

nosząc tym samym bezpieczeństwo zamku. Prace przy elewacji zamku odbywają się zawsze pod stałym dozorem Powiatowego Konserwatora Zabytków.

Prace renowacyjne finansowane były ze środków Polskiej Akademii Nauk, Fundacji „Zakłady Kórnickie”, Powiatu Poznańskiego i Miasta i Gminy Kórnik. Same roboty renowacyjne (bez kosztów nadzoru czy prac uzupełniających, związanych np. z rozbudową systemu monitoringu) wyniosły do dziś 3 593 466, 81 zł. Dla każdego etapu przeprowadzano odrębne postępowanie przetargowe; wszystkie dotychczasowe etapy prac zrealizowała firma Orlikon z Poznania.

7. Poprawa bezpieczeństwa zamku w latach 2012–2018

W związku z przeprowadzoną w zamku kórnickim w 2012 roku kontrolą dotyczącą zabezpieczeń przeciwpożarowych Biblioteka otrzymała do wykonania decyzje Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu, które realizowano systematycznie przez następne lata w miarę możliwości finansowych. Przede wszystkim każdego roku poprawiano i uzupełniano system sygnalizacji pożarowej, wprowadzając czujki do wszystkich pomieszczeń. Zgodnie za zaleceniami straży zlecono także wykonanie ekspertyzy technicznej dotyczącej stanu ochrony przeciwpożarowej zamku kórnickiego. Dokument ten został zatwierdzony przez Konserwatora Powiatowego oraz Komendę Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu.

Ekspertyza stwierdzała szereg niezgodności w zakresie przepisów techniczno-budowlanych i przeciwpożarowych, które z przyczyn technicznych i konserwatorskich nie mogły zostać usunięte. Przyjęto jednak szereg rozwiązań zastępczych i zamiennych, do których zobowiązał dodatkowo Wielkopolski Komendant Wojewódzki PSP Postanowieniem nr 77/2015. W związku z nakazami PSP konieczne było przygotowanie projektu zatwierdzonego przez eksperta ds. ppoż. Dokumentacja budowlano-kosztorysowa obejmująca założenia ww. ekspertyzy została przygotowana w 2016 roku¹⁵. W tym samym roku dzięki uzyskanej dotacji celowej z PAN udało się wykonać część zaleceń, m.in. wymieniono hydranty wewnętrzne $\varnothing 52$ na hydranty $\varnothing 25$, dostosowano istniejące wnęki szafek hydrantowych do nowych hydrantów; wykonano nowy pion zasilający hydrant HP25 na poziomie parteru z podejściem z piwnicy; zakupiono i zamontowano w specjalnych szafkach dębowych 4 hydranty mgłowe; zamontowano tzw. suchy pion pomiędzy

¹⁵ Justyna Syller, „Projekt przebudowy (rewaloryzacji) budynku Zamku w Kórniku na potrzeby bezpieczeństwa pożarowego obiektu”, [Poznań] 2016 [zb. BK].

tarasem a przyziemiem; zamurowano wejście do pralni z kotłowni i wykonano nowy otwór drzwiowy; na II piętrze przy wejściu z klatki schodowej na korytarz zdemonstrowano kratę, a w jej miejsce zamontowano drzwi o odporności ogniowej EI 30 z kontrolą dostępu. Pomieszczenia na II piętrze zaopatrzone w awaryjne oświetlenie ewakuacyjne.

Systematycznie wymieniany i rozbudowywany jest także system sygnalizacji napadu i włamania oraz monitoring wizyjny. W zamku wszystkie kamery zostały wymienione w ciągu ostatnich lat na cyfrowe, a stanowisko monitoringu wyposażono w nowe rejestratory i monitory.

PAŁAC DZIAŁYŃSKICH

Pałac powstał w latach 1773–1776. Wielokrotnie remontowany i przebudowywany, doszczętnie spłonął podczas walk w 1945 roku. Odbudowano go w latach 1953–1957, zaniechano jednak odtworzenia skrzydła zachodniego i ogrodu francuskiego. Obecnie pałac obejmuje nie tylko historyczną siedzibę Działyńskich, ale także dwa sąsiednie budynki, tj. Kamienicę Mieszczańską i Domek Gotycki. W 1971 roku został wpisany do rejestru zabytków (A 024 z 31.03.1971), a Domek Gotycki jeszcze w roku 1934 (A 093 z 14.09.1934). Współcześnie obiekt znajduje się pod zarządem PAN Biblioteki Kórnickiej, pełniąc funkcję ośrodka kulturowego, naukowego oraz biblioteczną. W budynku część pomieszczeń jest wynajmowana (bank, lokale mieszkalne), a II piętro pałacu użytkuje Oddział Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu.

1. Remont elewacji pałacu (frontowej, południowej i ogrodowej oraz frontowej Domku Gotyckiego)– w latach 2007–2010

Rada Miasta Poznania w 2007 roku przyznała 867 tysięcy złotych na ratowanie zniszczonej elewacji pałacu Działyńskich w Poznaniu. Ze względu na przeszkody natury formalnoprawnej nie było możliwe przekazanie dotacji bezpośrednio Bibliotece Kórnickiej, jednak decyzją władz miejskich całość środków związanych z planowanym odnowieniem elewacji pałacowej przekazano do dyspozycji Miejskiemu Konserwatorowi Zabytków, który podjął się realizacji remontu w ramach zadań własnych.

Prace rozpoczęto w 2007 roku od elewacji frontowej pałacu. Po dokonaniu oględzin i wykonaniu odkrywek komisyjnie ustalono „nową” kolorystykę elewacji. Dokonano napraw muru w części cokołowej, tynki oczyszczono mechanicznie

i następnie opracowano kolorystycznie farbami Granital f. Keim. Oczyszczono i wzmocniono strukturalnie rzeźby, uzupełniono na nich drobne rysy oraz zrekonstruowano większe ubytki. Odsłonięte partie zbrojenia rzeźb oczyszczono z korozji i zabezpieczono. Na koniec rzeźby opracowano kolorystycznie farbami Granital f. Keim. Powierzchnie płaskorzeźb oczyszczono na sucho, podklejono odspojenia i uzupełniono ubytki, a na koniec również opracowano kolorystycznie. Gruntownie wyremontowano także balkon, m.in. wykonano nową wylewkę betonową. Ze względu na skorodowanie wymieniono niemal 80% elementów balustrady, a pozostałą część oczyszczono i zabezpieczono. Zastosowany na elewacji frontowej program prac konserwatorskich został powtórzony w 2008 roku na ścianie południowej (od strony ulicy Franciszkańskiej) i w 2010 roku na ścianie ogrodowej. W 2008 roku na podstawie odrębnego opracowania wykonano również renowację elewacji frontowej Domku Gotyckiego. Po usunięciu zdeintegrowanych tynków skonsolidowano pęknięcia ściany poprzez wklejenie kotew, a pozostałe tynki wzmocniono. Ubytki uzupełniono zaprawą wapienną, a miejsca barwionej zaprawy modyfikowano poprzez dodanie pigmentów. Prace konserwatorskie przy polichromii wymagały m.in. oczyszczenia mechanicznego malowideł, podklejenia odspojień, retuszu oraz uzupełnienia brakujących elementów. Prace przy renowacji elewacji pałacu i Domku Gotyckiego wykonała pod nadzorem Miejskiego Konserwatora Zabytków firma Zakład Budowlano-Sztukatorski, Konserwacja Zabytków Marian Domaniecki¹⁶.

2. Remont dachu w 2014 roku

Od wielu lat zwracano uwagę na zły stan dachu pałacu. Przeprowadzona wizja lokalna stwierdziła liczne ubytki w pokryciu dachu (a co za tym idzie – zacieki i ubytki ciepła), uszkodzenia obróbek blacharskich wynikające z długoletniej eksploatacji, pogarszający się stan więźby dachowej (rozwój czynników wpływających na degradację biologiczną i mechaniczną). Stwierdzono też bardzo zły stan techniczny wykuszy dachowych (kaferków) oraz okien, spękania i odspojenia

¹⁶ Opis prac przedstawiono na podstawie przechowywanych w zbiorach Biblioteki (dokumentacja techniczna) powykonawczych dokumentacji konserwatorskich, opisujących przeprowadzone prace: Katarzyna Wypych, „Dokumentacja konserwatorska. Elewacja frontowa Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, Poznań 2008; taż, „Dokumentacja konserwatorska. Elewacja boczna Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, Poznań 2008; Agata Grajkowska, Agata Kłosińska, „Dokumentacja prac konserwatorskich i restauratorskich przy kamienicy nr 79 na Starym Rynku w Poznaniu”, Toruń 2008 [zb. BK].

tynków na kominach. Stan dachu stanowił realne zagrożenie także dla osób postronnych, gdyż poluzowane dachówki spadały na ulicę.

Biblioteka Kórnicka uzyskała dotację celową na realizację założeń „projektu budowlano-wykonawczego renowacji, rewaloryzacji i przebudowy dachu budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu”¹⁷ przygotowanego przez firmę Pro-Invest z Poznania. Roboty wykonała wyłoniona w przetargu firma Orlikon. Koszt całego przedsięwzięcia, obejmującego roboty, projekt i nadzór, wyniósł 1 122 639,51 zł.

Remont objął dach nad pałacem i Kamienicą Mieszczańską (dach nad Domkiem Gotyckim został wyremontowany kilka lat wcześniej) – w sumie ok. 1202 m². W pierwszej kolejności całkowicie zdemontowano warstwy pokrycia dachowego (dachówka karpiówka, mnich-mniszka, wszelkie zaprawy, łąty), wszystkie opierzenia, rynny i rury spustowe wraz z kosztami zlewowymi. Po ocenie stanu technicznego drewnianej konstrukcji dachu poszczególne elementy konstrukcyjne wymieniano lub wzmacniano i oczyszczono, mniejsze ubytki w drewnie uzupełniono kitami na bazie żywicy epoksydowej z wypełniaczem mączkowo-trocinowym, a większe flekami z drewna tego samego gatunku (sosna). Cała więźba dachowa została poddana impregnacji przeciwgrzybiczej, owadobójczej i przeciwpożarowej. Dach pokryto nową dachówką karpiówką układaną podwójnie oraz dachówką mnich-mniszką; wykonano ocieplenie dachu wełną mineralną grubości 20 cm oraz ułożono paraizolację w postaci folii. W miejscach ocieplania połaci dachowej i przy sufitach kaferków zamontowano na systemowej konstrukcji metalowej płyty gipsowe z dodatkiem ognioodpornych włókien celulozowych.

W czasie prac przy dachu zdemontowano i wymieniono na nową całą stolarkę okienną połaciową (13 szt.) oraz okna w lukarnach (kaferkach) (23 szt.) wraz z parapetami. Jednocześnie zmieniono według projektu Jerzego Borwińskiego system otwierania okien kaferkowych. W lukarnach zamontowano nowe ściany osłonowe odpowiednio zaizolowane i ocieplone. Przywrócono też zdemontowane na czas prac grzejniki. Wykonano nowe opierzenia dachów i lukarn z blachy miedzianej. Przemurowano kominy ponad dachem i zamontowano daszki kominowe z blachy miedzianej. Zamontowano nowe miedziane rynny i rury spustowe wraz z kosztami, ogrzewane elektrycznie (co zapobiega ich zamarzaniu), u styku dachów Domku Gotyckiego i pałacu ułożono koryto odwadniające, także z blachy

¹⁷ Opis prac na podstawie: Justyna Syller, Henryk Kiniorski, „Renowacja, rewaloryzacja i przebudowa dachu budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, [Poznań] 2014; Tomasz Malecha, Radosław Polowczyk, „Projekt budowlany – instalacja odgromowa”, [Poznań 2014] [zb. BK].

miedzianej i ogrzewane. Na dachu wykonano wyłazy, zamontowano ławy kominiarskie wraz z uchwytami z blachy stalowej ocynkowanej, nowe kominki wentylacyjne, płotki przeciwśniegowe i wymieniono instalację odgromową.

Dzięki wykonanym pracom podniesiono bezpieczeństwo oraz zapewniono większą oszczędność, niwelując dzięki ociepleniu dotychczasowe ubytki ciepła.

Jednocześnie wraz z remontem dachu odświeżono elewację Kamienicy Mieszkańskiej od strony ogrodu (6000 zł ze środków własnych BK) oraz odnowiono elewację w patio (dzięki wsparciu finansowemu Fundacji Zakłady Kórnickie 96 983,06 zł).

3. Remont podłóg i drzwi w wybranych salach pałacu w 2016 roku

W 2016 roku ze względu na zły stan zachowania podjęto decyzję, by dokonać wymiany odtworzeniowej zniszczonych drewnianych podłóg na I piętrze w pałacu Działyńskich oraz wykonać renowację drzwi wewnętrznych. Było to możliwe dzięki uzyskaniu dodatkowej dotacji podmiotowej z Polskiej Akademii Nauk w wysokości 146 493 zł. Po zerwaniu istniejącego starego parkietu oraz oczyszczeniu i naprawie podłoża zamontowano na ułożonych wcześniej płytach OSB nowy dębowy parkiet i cokoły. Parkiet pokryto lakierem o wysokiej twardości i odporności na ścieranie. Drzwi i ościeżnice pomalowano po uprzednim usunięciu starej farby i uzupełnieniu ubytków. Wymieniono podłogi w następujących pomieszczeniach: gabinet dyrektora, sekretariat, Sala Złota, Sala Biała (czytelnia), pracownia działu Elektronicznych Tekstów Humanistycznych. Prace wykonała firma DREW-ART JMS Stanisław Majka ze Staszowa.

4. Termomodernizacja zamku kórnickiego i w pałacu Działyńskich w latach 2015–2016

W 2012 roku Polska Akademia Nauk podpisała umowę z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na realizację projektu termomodernizacji obiektów zarządzanych przez kilka jednostek PAN nieposiadających osobowości prawnej. W 2015 roku okazało się, że nie wszystkie jednostki zrealizują zadania i Kancelaria PAN złożyła Bibliotece propozycję przystąpienia do projektu, który obejmowałby termomodernizację zamku kórnickiego oraz pałacu Działyńskich. W lipcu i sierpniu 2015 roku firma Pro-Invest przygotowała audyty termomodernizacyjne oraz projekty budowlano-wykonawcze¹⁸. Po uzyskaniu

¹⁸ Dla każdego budynku przygotowany został w 2015 roku odrębny komplet dokumentacji

stosownych pełnomocnictw, pozwoleń konserwatorskich i budowlanych, przystąpiono do realizacji projektu „Termomodernizacja budynków Zamku w Kórniku oraz pałacu Działyńskich w Poznaniu”. Wykonawca prac, firma Ciepłownik Eko-inwestycje z Plewisk, został wyłoniony w przetargu. Prace rozpoczęto w listopadzie 2015 roku, a kontynuowano do kwietnia 2016 roku. W ramach tych prac wymieniono w obu budynkach instalacje c.o. i oświetlenie na energooszczędne, powstała instalacja ciepłej wody użytkowej w pałacu, w zamku został docieplony dach (przestrzeń między stropem a dachem) i zbudowano na dachu instalację fotowoltaiczną. W pałacu Działyńskich wymieniono stolarkę okienną – 136 nowych okien odtworzono na wzór wcześniej istniejących, przy czym w miejscu okien krosnowych zastosowano okna skrzynkowe, ale nawiązujące wyglądem do krosnowych (według projektu Jerzego Borwińskiego). Zmontowano także część okien o parametrach odporności ogniowej EI60. Poddano renowacji drzwi zewnętrzne, w tym bramy frontowe, które zyskały nowy kolor ustalony przez J. Borwińskiego. Zadanie częściowo zrealizowano w 2015 roku ze środków dotacji celowej PAN (265 000 zł brutto – koszt projektów, roboty i nadzór prac w pałacu Działyńskich), a pozostała część prac w pałacu Działyńskich i w zamku kórnickim realizowana była w 2016 roku ze środków pozabudżetowych PAN pozyskanych z NFOŚiGW (2 379 228,25 zł brutto – roboty i koszt nadzorów).

obejmujący audyt oraz projekty budowlano-wykonawcze z branży architektonicznej, elektrycznej i sanitarnej. **Pałac Działyńskich:** Ryszard Szablowski, „Audyt energetyczny Pałacu Działyńskich w Poznaniu Stary Rynek 78/79”; tenże, „Audyt energetyczny wymiany oświetlenia wewnętrznego w Pałacu Działyńskich w Poznaniu”; Justyna Syller, Jerzy Borwiński, „Docieplenie budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Branża architektoniczna” [Poznań] 2015; ciż, „Przebudowa II piętra budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu w zakresie wymiany stolarki okiennej, instalacji c.o. oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża architektoniczna” [Poznań] 2015; Tomasz Malecha, „Przebudowa II piętra [...]. Branża elektryczna; tenże, Docieplenie budynku [...]. Branża elektryczna”; Wojciech Cybichowski, Tadeusz Mańko, „Przebudowa II piętra [...]. Branża: centralne ogrzewanie”; ciż, „Docieplenie budynku [...]. Branża: centralne ogrzewanie”; Barbara Jakubowska, T. Mańko, „Przebudowa II piętra [...]. Branża: instalacja wody pitnej i kanalizacji; ciż, Docieplenie budynku [...]. Branża: instalacja wody pitnej i kanalizacji”.

Zamek kórnicki: Ryszard Szablowski, „Audyt energetyczny Zamku w Kórniku ulica Zamkowa 5”; tenże, „Audyt energetyczny wymiany oświetlenia oraz montażu instalacji fotowoltaiki w Zamku Kórnickim ulica Zamkowa 5”; Justyna Syller, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku w zakresie termomodernizacji dachu, montażu ogniw fotowoltaicznych, wymiany instalacji c.o. oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża architektoniczna”; T. Malecha, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku [...]. Branża elektryczna”; W. Cybichowski, T. Mańko, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku [...]. Branża: instalacja centralnego ogrzewania”; Henryk Kiniorski, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku [...]. Branża konstrukcyjna”.

5. Przebudowa pomieszczeń w pałacu Działyńskich w latach 2016–2018

W sprawozdaniach rocznych Biblioteki Kórnickiej przez kilka lat informowano, iż pomieszczenia na II piętrze pałacu i Domku Gotyckiego stały puste ze względu na niewyjaśniony stan prawny po nieudanej inwestycji i upadku spółki „Perły Polskich Starówek”. Spółka planowała przebudowę dużej części wnętrza pałacu, by prowadzić w nim hotel. Od 2006 do 2013 roku włącznie ze względu na roszczenia stawiane Polskiej Akademii Nauk o koszty poniesione przez spółkę toczyło się postępowanie prawne, rozstrzygnięte ostatecznie w 2013 roku na korzyść Akademii.

Biblioteka została z ogromną, niezagospodarowaną powierzchnią, wymagającą generalnego remontu. Już w roku 2012 pojawił się pomysł, by w pałacu Działyńskich swoje miejsce znalazł Oddział Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Oddział otrzymał ostatecznie do użytkowania pomieszczenia na II piętrze (w sumie 543,36 m²) na mocy zarządzenia nr 42/2019 Kanclerza Polskiej Akademii Nauk z 4 czerwca 2019 roku. Zanim jednak stało się możliwe wprowadzenie się Oddziału do pałacu, konieczny był generalny remont pomieszczeń, ich przebudowa i dostosowanie budynku do obowiązujących przepisów związanych z bezpieczeństwem pożarowym. Prace, zainicjowane i nadzorowane przez dyrektora Biblioteki Kórnickiej prof. Tomasza Jasińskiego, trwały od 2015 roku (najpierw w ramach termomodernizacji) aż do roku 2018. Ze względu na duży zakres prac i wysokie koszty konieczne było wykonywanie ich etapami. Każdego roku przeprowadzano postępowanie przetargowe; w latach 2016 i 2017 prace realizowała firma Orlikon z Poznania, w 2018 roku końcowe prace wykonała firma PRO INTERIOR z Poznania.

W 2016 roku Pracownia Projektowa Pro-Invest z Poznania przygotowała, dzięki dotacji celowej, projekt przebudowy pomieszczeń pałacu Działyńskich na potrzeby Oddziału i jednostek PAN, obejmujący branżę architektoniczną, elektryczną i sanitarną¹⁹. Projekt miał na celu przywrócenie funkcji użytkowej pomieszczeń i podniesienie bezpieczeństwa pożarowego pałacu Działyńskich, zgodnie z wytycznymi ekspertyzy. W 2016 roku roboty skupiły się na II piętrze pałacu

¹⁹ Justyna Syller, Marta Górna-Górecka, „Przebudowa pomieszczeń Pałacu Działyńskich w Poznaniu na potrzeby Oddziału i jednostek PAN. Branża: architektura”, [Poznań] 2016; Tomasz Malecha, „Przebudowa pomieszczeń Pałacu Działyńskich [...] Branża: elektryka”, [Poznań] 2016; Jędrzej Walkowiak, „Przebudowa pomieszczeń Pałacu Działyńskich [...] Branża: konstrukcja”, [Poznań] 2016; tenże, „Ekspertyza techniczna dotycząca możliwości przebudowy istniejącego budynku w zakresie II piętra”, [Poznań] 2016.

i objęły przede wszystkim prace rozbiórkowe, m.in. rozebranie ścianek z płyt gipsowo-kartonowych i sufitów podwieszanych. Poszerzono otwory drzwiowe i wykonano nowe otwory, rozebrano posadzki z płytek na zaprawie cementowej oraz usunięto parkiet. Z całego piętra, po zerwaniu parkietu, usunięto lepik, a następnie skuto nierówności i oczyszczono podłóżę. Zdemontowano starą wentylację mechaniczną oraz kolidujące instalacje sanitarne oraz elektryczne. Zdemontowano także i zabezpieczono wszystkie istniejące oprawy oświetleniowe. W 2016 roku zakupiono i dostarczono większość drzwi wewnętrznych. W roku 2017 zakres zrealizowanych robót obejmował wykonanie ścian działowych systemowych i obudów ściennych z płyt gipsowo-kartonowych wraz z otworami drzwiowymi, sufitów podwieszanych, posadzek betonowych, tynków, gładzi gipsowych, powłok malarskich (nadano wnętrzom kolor ustalony z Konserwatorem Miejskim), okładzin gresowych, izolacji przeciwwilgociowej, instalacji elektrycznej i LAN, instalacji systemu sygnalizacji pożaru i oddymiania, instalacji wentylacji mechanicznej, klimatyzacji, wodno-kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania. Zamontowano drzwi zakupione w roku 2016.

W 2018 roku zakupiono i zamontowano w pomieszczeniach technicznych, w kotłowni i na poddaszu drzwi przeciwpożarowe. Podwyższono i zagęszczono elementy balustrady na klatce schodowej w Domku Gotyckim. Klatki schodowe i korytarze zostały odnowione poprzez położenie nowych tynków i malowanie. Przebudowano pomieszczenie kotłowni. W pałacu zamontowano systemu SAP, awaryjne oświetlenie ewakuacyjne, przeciwpożarowy wyłącznik prądu, panel wyniesiony z wizualizacją pożaru oraz modułem powiadamiania GSM, centralę SAP, instalację elektrozamknięcia drzwiowych wraz z kontrolą dostępu oraz instalację wentylacyjną oddymiającą klatki schodowe (zamontowano 3 wentylatory oddymiające). Na II piętrze pałacu ułożono parkiet dębowy wraz z listwami przypodłogowymi. W salach wykładowych zamontowano ścianki mobilne NRO na podkonstrukcji stalowej z drzwiami. Na poddaszu w Domku Gotyckim ściany i sufit oraz drewniane belki obudowano płytami ogniochronnymi. Naprawiono schody zewnętrzne od strony parkingu i wykonano kutą balustradę.

Opisane powyżej prace jedynie skrótowo oddają ogrom przeprowadzonych prac, które w efekcie przywróciły do użytku bezczynne dotąd II piętro w pałacu Działyńskich oraz w Kamienicy Mieszczańskiej i Domku Gotyckim. W tych ostatnich część pomieszczeń Biblioteka zarezerwowała dla siebie do wykorzystania na pracownie lub do dalszego wynajmu.

Przed oddaniem drugiego piętra do użytkowania budynek przeszedł pozytywną kontrolę Sanepidu i Straży Pożarnej. Został także włączony do systemu powiadamiania o zagrożeniach pożarowych.

W sumie roboty realizowane w latach 2016–2018 kosztowały 3 375 964,67 zł; koszt projektu wyniósł ponad 126 tys. zł, do tego należy doliczyć koszty związane z nadzorem inwestorskim i przeprowadzaniem każdego roku procedury przetargowej. W większości zadanie sfinansowano ze środków dotacji celowej (2 906 645,40 zł), pozostałe koszty pokryto z tzw. dotacji pozabudżetowej przyznanej Bibliotece przez Polską Akademię Nauk.

W ciągu minionych lat wykonywano również szereg mniejszych prac remontowych w zamku i pałacu oraz w pozostałych budynkach znajdujących się pod opieką Biblioteki Kórnickiej, jak np. przebudowa w 2015 roku kotłowni znajdującej się przy magazynie książek (ul. Zamkowa 8 w Kórniku).

Stałe zabiegi o poprawę stanu zachowania powierzonego Bibliotece mienia stanowią w ostatnich latach jeden z głównych wysiłków finansowych. Przed Biblioteką stoi jeszcze szereg wyzwań, jak budowa windy i pomieszczeń magazynowych w pałacu Działyńskich, remont ostatnich pomieszczeń w Domku Gotyckim, remont oficyn zamkowych, renowacja przyziemi zamku (i najprawdopodobniej także piwnic pałacowych), budowa fragmentu sieci wodociągowej zasilającej budynki biblioteczne znajdujące się przy ul. Zamkowej w Kórniku, generalny remont zabytkowego budynku na pl. Niepodległości 50 w Kórniku, renowacja i adaptacja na cele statutowe pozostałych budynków na pl. Niepodległości w Kórniku (i zaprojektowanie nowego magazynu), renowacja wnętrza Zamku Kórnickiego i Sali Czerwonej w pałacu. Listę tę można by jeszcze wydłużyć.

BIBLIOGRAFIA

Druk:

Zieliński Karol, *Zeskalanie gruntu metodą R. Cebertowicza*, Warszawa 1956.

Dokumentacja budowlano-wykonawcza przechowywana w Bibliotece Kórnickiej:

Andrałojć Mirosław, Talarczyk-Andrałojć Małgorzata, „Wyniki rozpoznania archeologicznego związanego z robotami konserwatorsko-budowlanymi w przyziemiach Zamku w Kórniku”, Poznań 2012.

Borowczak Paweł, „Badania geotechniczne dla potrzeb rewitalizacji fosi okołozamkowej zamku Kórnickiego w Kórniku”, Poznań 2010.

- Jerzy Borwiński, „Zamek w Kórniku. Wyniki rozpoznania historycznego i technologicznego stolarki okiennej oraz badań stratygraficznych tynków elewacyjnych. Program prac konserwatorskich”, Poznań 2011.
- Cybuchowski Wojciech, Mańko Tadeusz, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku w zakresie termomodernizacji dachu, montażu ogniw fotowoltaicznych, wymiany instalacji c.o. oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża: instalacja centralnego ogrzewania”, [Poznań] 2015.
- Cybuchowski Wojciech, Mańko Tadeusz, „Docieplenie budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Branża: centralne ogrzewanie”, [Poznań] 2015.
- Cybuchowski Wojciech, Mańko Tadeusz, „Przebudowa II piętra budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu w zakresie wymiany stolarki okiennej, instalacji co oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża: centralne ogrzewanie”, [Poznań] 2015.
- Grajkowska Agata, Kłosińska Agata, „Dokumentacja prac konserwatorskich i restauratorskich przy kamienicy nr 79 na Starym Rynku w Poznaniu”, Toruń 2008;
- Grzęda Kazimierz, „Ekspertyza mykologiczna”, Poznań 2011
- Jakubowska Barbara, Mańko Tadeusz, „Docieplenie budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Branża: instalacja wody pitnej i kanalizacji”, [Poznań] 2015.
- Jakubowska Barbara, Mańko Tadeusz, „Przebudowa II piętra budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu w zakresie wymiany stolarki okiennej, instalacji co oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża: instalacja wody pitnej i kanalizacji”, [Poznań] 2015.
- Kaliski Jerzy, „Dokumentacja projektowo-technologiczna oraz kosztorys inwestorski dotyczący zamierzonych prac związanych z rewitalizacją zabytkowej fosy wokół Zamku Kórnickiego”, Poznań 2010.
- Kiniorski Henryk, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku w zakresie termomodernizacji dachu, montażu ogniw fotowoltaicznych, wymiany instalacji c.o. oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża konstrukcyjna”, [Poznań] 2015.
- Klimek Adam, Miśków Ryszard, „Projekt remontu i konserwacji mostu nad fosą zamku w Kórniku”, Wrocław – Długołęka 2006.
- Lipiński Andrzej, „Program prac renowacyjnych i konserwatorskich. Drewniane posadzki. Sala Rękopisów i dawny gabinet Tytusa Działyńskiego. Zamek w Kórniku”, [Mosina] 2012.
- Madaj Arkadiusz, Mossor Katarzyna, „Naprawa izolacji stropu przyczółku mostu nad fosą na wejściu do Zamku w Kórniku”, Poznań 2015.
- Malecha Tomasz, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku [...]. Branża elektryczna”, [Poznań] 2015.
- Malecha Tomasz, „Docieplenie budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Branża elektryczna”, [Poznań] 2015.
- Malecha Tomasz, Polowczyk Radosław, „Projekt budowlany – instalacja odgromowa”, [Poznań 2014].
- Malecha Tomasz, „Przebudowa II piętra budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu w zakresie wymiany stolarki okiennej, instalacji co oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża elektryczna”, [Poznań] 2015.
- Malecha Tomasz, „Przebudowa pomieszczeń Pałacu Działyńskich w Poznaniu na potrzeby Oddziału i jednostek PAN. Branża: elektryka”, [Poznań] 2016.
- Niemcewicz Piotr, „Ekspertyza dotycząca ustalenia przyczyn zawilgocenia oraz sposobu osuszenia dolnych partii przyziemia Zamku w Kórniku”, Toruń 2012.

- Półról Andrzej, „Renowacja połaci i konstrukcji dachu Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk. Branża elektryczna – instalacja odgromowa i ogrzewanie rynien”, Poznań 2011.
- „Protokół nr 5 ze spotkania roboczego dot. robót budowlanych, związanych z renowacją elewacji Zamku w Kórniku”, Kórnik 26.09.2017.
- Przystański Karol, „Ekspertyza techniczna”, Poznań 2011.
- Przystański Karol, „Renowacja połaci i konstrukcji dachu Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk. Branża architektoniczno-konstrukcyjna”, Poznań 2011.
- Przystański Karol, Syller Justyna, Kwiatkowski Krzysztof, „Roboty budowlane związane z renowacją elewacji oraz rewaloryzacją i konserwacją stolarki okiennej Zamku w Kórniku”, [Poznań] 2011.
- Syller Justyna, Borwiński Jerzy, „Docieplenie budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Branża architektoniczna”, [Poznań] 2015.
- Syller Justyna, Borwiński Jerzy, „Przebudowa II piętra budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu w zakresie wymiany stolarki okiennej, instalacji co oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża architektoniczna”, [Poznań] 2015.
- Syller Justyna, „Docieplenie budynku Zamku w Kórniku w zakresie termomodernizacji dachu, montażu ogniw fotowoltaicznych, wymiany instalacji c.o. oraz oświetlenia wewnętrznego. Branża architektoniczna”, [Poznań] 2015.
- Syller Justyna, Górna-Górecka Marta, „Przebudowa pomieszczeń Pałacu Działyńskich w Poznaniu na potrzeby Oddziału i jednostek PAN. Branża: architektura”, [Poznań] 2016.
- Syller Justyna, Kiniorski Henryk, „Renowacja, rewaloryzacja i przebudowa dachu budynku Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, [Poznań] 2014.
- Syller Justyna, „Projekt przebudowy (rewaloryzacji) budynku Zamku w Kórniku na potrzeby bezpieczeństwa pożarowego obiektu”, [Poznań] 2016.
- Syller Justyna, „Remont i renowacja murów wewnętrznych przyziemia zamku w Kórniku”, Poznań 2019.
- Szablowski Ryszard, „Audyt energetyczny Pałacu Działyńskich w Poznaniu Stary Rynek 78,79”, [Poznań 2015].
- Szablowski Ryszard, „Audyt energetyczny wymiany oświetlenia oraz montażu instalacji fotowoltaiki w Zamku Kórnickim ulica Zamkowa 5”, [Poznań] 2015.
- Szablowski Ryszard, „Audyt energetyczny wymiany oświetlenia wewnętrznego w Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, [Poznań 2015].
- Szablowski Ryszard, „Audyt energetyczny Zamku w Kórniku ulica Zamkowa 5”, [Poznań] 2015.
- Walkowiak Jędrzej, „Ekspertyza techniczna dotycząca możliwości przebudowy istniejącego budynku w zakresie II piętra”, [Poznań] 2016.
- Walkowiak Jędrzej, „Przebudowa pomieszczeń Pałacu Działyńskich w Poznaniu na potrzeby Oddziału i jednostek PAN. Branża: konstrukcja”, [Poznań] 2016.
- Wypych Katarzyna, „Dokumentacja konserwatorska. Elewacja boczna Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, Poznań 2008.
- Wypych Katarzyna, „Dokumentacja konserwatorska. Elewacja frontowa Pałacu Działyńskich w Poznaniu”, Poznań 2008.
- Wypych Katarzyna, „Ekspertyza stanu zachowania. Mury wewnętrzne przyziemia Zamku w Kórniku”, [Kostrzyn Wlkp.] 2018.

**PROJEKT: „CYFROWE UDOSTĘPNIANIE ZASOBÓW POLSKIEJ
AKADEMII NAUK – BIBLIOTEKI KÓRNICKEJ”
– REALIZOWANY W LATACH 2016–2019**

Projekt został w znaczącej mierze dofinansowany ze środków Unii Europejskiej. Przy jego realizacji zaangażowanych było sześć rozbudowanych zespołów pracowników Biblioteki Kórnickiej oraz wiele dodatkowych osób zatrudnionych na czas jego trwania. Głównym celem projektu było udostępnienie najcenniejszych zbiorów Biblioteki w wersji elektronicznej naukowcom, studentom i hobbystom na całym świecie.

Szczególny nacisk położono na średniowieczne rękopisy i inkunabuły oraz część muzealiów (przede wszystkim obrazy). Zaczęto od ponownego, szczegółowego ich opracowania. Zadanie to przyniosło wiele niespodzianek, m.in. przedatowano kilka cymeliów (w tym rękopiśmienną Biblię, którą pierwotnie datowano na wiek XV, a po szczegółowej analizie okazało się, że pochodzi ona z XIII wieku). Największe poruszenie w świecie bibliotekarskim wzbudziło jednak odkrycie, na oprawie jednego z kórnickich inkunabułów, ksylografu przedstawiającego tzw. *Turris sapientiae* (Wieżę mądrości) datowanego na ok. 1475 rok. Dzieło wydrukowane jest w formie diagramu, gdzie autorzy porządkowali, w sposób ułatwiający zapamiętanie, pojęcia istotne dla doktryny chrześcijańskiej. Warto podkreślić wyjątkową rzadkość występowania tego typu materiałów – w Polsce jest to zaledwie trzeci ze wszystkich zachowanych ksylografów. Z kolei samo dzieło jest jednym z pięciu zachowanych na całym świecie egzemplarzy (pozostałe znajdują się w największych bibliotekach Europy – w Oksfordzie, Londynie, Norymberdze i Jenie).

Następnie przyszedł czas na żmudną digitalizację, przygotowanie baz genealogicznych oraz katalogu najstarszych rot sądowych w języku polskim. W efekcie tych prac otrzymaliśmy do dyspozycji nowoczesną platformę cyfrową. Dużą jej część stanowią materiały świeżo zdigitalizowane, w tym: rękopisy średniowieczne oraz dokumenty pergaminowe do 1530 roku, najcenniejsze manuskrypty staropolskie, kolekcja inkunabułów, przykłady druków z początku druku polskiego z XVI wieku, zbiór kartograficzny do 1945 roku oraz sfotografowana kolekcja malarstwa z zamku kórnickiego i pokaźny zbiór dokumentów ikonograficznych. Poza tym do platformy włączono skany umieszczone już wcześniej na stronach Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej (systematycznie, jeśli istniała taka

konieczność, poprawiając ich jakość). Dodatkowo zyskaliśmy przestrzeń, która integruje odrębne wcześniej katalogi biblioteczne, dwie bazy genealogiczne (tzw. Teki Dworzaczka i Teki Łuszczyńskiego), bazę muzealiów oraz katalog wspomnianych wyżej rot sądowych. Platforma uzyskała szereg funkcjonalności, które dają użytkownikowi możliwości korzystania z zasobów w sposób zindywidualizowany (m.in. jednoczesne przeszukiwanie wszystkich katalogów).

Zbiory poddane zostały również niezbędnym działaniom konserwatorskim, zyskując nowy blask. Projekt stał się znakomitą okazją do przeprowadzenia przeglądu stanu zachowania tysięcy obiektów i wytypowania tych najbardziej zniszczonych do konserwacji oraz doboru właściwych działań zachowawczych. Zadaniem grupy konserwatorów było przede wszystkim uzupełnienie ubytków, scalenie przedarć oraz wzmocnienie papieru, by powstrzymać postępujące zniszczenia oraz zabezpieczyć materiały przed możliwymi uszkodzeniami w czasie procesu skanowania. W czasie prac nad digitalizacją kolekcji malarstwa Zamek w Kórniku na kilka miesięcy został zamieniony w atelier fotograficzne i pracownię konserwatorską. Sale zastawiono potężnymi rusztowaniami, by pracownicy mogli bezpiecznie zdejmować ogromne i ciężkie dzieła sztuki. W ten sposób po raz pierwszy digitalizacji doczekała się bogata i wartościowa kolekcja malarstwa przechowywana w muzeum kórnickim.

Jak wspomniano, platforma cyfrowa została także wzbogacona o materiały dające nowe możliwości pasjonatom genealogii. Warto przypomnieć, że Biblioteka Kórnicka jest pierwszą instytucją w Polsce, która stworzyła bazę komputerową szlachty wielkopolskiej. Były to słynne „Teki Dworzaczka”, opracowane na podstawie materiałów zebranych w archiwach przez prof. Włodzimierza Dworzaczka, którego spuścizna przechowywana jest w Bibliotece. Obecny projekt dał możliwość unowocześnienia tej bazy i dostosowania jej do potrzeb współczesnych czytelników. Równolegle, w oparciu o materiały XIX-wiecznego archiwisty i genealoga – Bogdana Henryka Łuszczyńskiego, została przygotowana i udostępniona baza szlachty małopolskiej *Silva Heraldica*, zwana też „Tekami Łuszczyńskiego” (własność Biblioteki Narodowej). Została ona żmudnie przepisana do stworzonej bazy komputerowej, dzięki czemu ten trudny w odczycie rękopis stał się dostępny dla wszystkich zainteresowanych dziejami szlachty małopolskiej.

Platforma cyfrowa Biblioteki Kórnickiej wciąż się powiększa. Podsumowując jej powstawanie konferencja, która odbyła się w czerwcu 2019 roku, przyciągnęła ponad 300 genealogów, bibliotekarzy i archiwistów z całej Polski, budząc

zainteresowanie również w środowiskach nauczycieli oraz oczywiście pracowników naukowych. Warto korzystać z niej jak najczęściej i sprawdzać nowe możliwości. Równocześnie wszystkie postępy można śledzić na portalu Facebook pod linkiem: <https://www.facebook.com/PlatformaCyfrowaBKPAN>.

Magdalena Biniaś-Szkopek

SESJA
**SKARBY BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ.
OD PRYWATNEGO KSIĘGOZBIORU DO PLATFORMY
CYFROWEJ**

(PAŁAC DZIAŁYŃSKICH, 13 CZERWCA 2019 ROKU)

Celem sesji było podsumowanie projektu „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk – Biblioteki Kórnickiej” realizowanego przez Bibliotekę w latach 2016–2019. Projekt był dofinansowany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020. Ostateczne uruchomienie platformy przewidziano na wrzesień 2019 roku.

Sesja zgromadziła przede wszystkim środowisko bibliotekarzy i naukowców z Poznania i Wielkopolski, ale wśród blisko 200 osób na Sali Czerwonej nie zabrakło również przedstawicieli Biblioteki Narodowej, Instytutów Polskiej Akademii Nauk czy odległych ośrodków akademickich, jak Kraków, Toruń czy Lublin.

Sesję otworzył dyrektor Biblioteki Kórnickiej prof. Tomasz Jasiński, który powitał zebranych oraz pogratulował wszystkim osobom zaangażowanym w projekt.

Pierwszy referat „Jeszcze doskonalsze cyfrowe udostępnienie zasobów Polskiej Akademii Nauk – Biblioteki Kórnickiej. Teoria i kilka praktycznych przykładów” wygłosił prof. Piotr Wierzchoń (Wydział Neofilologii UAM) i Szymon Kwapiszewski (firma informatyczna „American Systems”). Omówili oni możliwości, jakie daje badaczom i czytelnikom nowo oddana platforma cyfrowa, a w szczególności wykorzystane przy jej tworzeniu elementy sztucznej inteligencji oraz różnorodne rozwiązania techniczne. W drugiej części wystąpienia, na wybranych przykładach, zaprezentowali oni działanie platformy od strony użytkownika oraz obsługującego ją bibliotekarza.

Duże zainteresowanie wśród obecnych wzbudziło wystąpienie kierownika projektu Aleksandry Losik-Sidorskiej „W magazynie schować czy digitalizować? Podsumowanie projektu”. Przypomniała ona obawy, ale i szanse, jakie dostrzegali pracownicy i dyrekcja Biblioteki przed przystąpieniem do prac. Dużo miejsca poświęciła głównemu założeniu projektu – ochronie i udostępnieniu zasobów Biblioteki Kórnickiej. Omówiła poszczególne etapy działań – konserwację, opracowanie, digitalizację oraz udostępnianie najcenniejszych zbiorów. Szczególną

uwagę poświęciła przy tej okazji osobom zaangażowanym w projekt w każdym z zespołów. Przytoczyła niektóre zabawne i stresujące sytuacje, jakie miały miejsce podczas prac. Zwróciła również uwagę, że platforma nie tylko służy udostępnianiu i popularyzacji zbiorów, ale daje możliwość zarządzania całą Biblioteką.

Po przerwie, drugą część konferencji rozpoczęło wystąpienie dr Edyty Bątkiewicz-Szymanowskiej i Magdaleny Marcinkowskiej (obie z Działu Zbiorów Specjalnych Biblioteki Kórnickiej) „Co znajdziemy na Platformie? Nowe opracowanie i nowe sposoby udostępniania zbiorów Biblioteki Kórnickiej”. Przypomniały one sposoby katalogowania książek od początku istnienia Biblioteki do współcześnie istniejących form opisu. Następnie szeroko omówiły nowe standardy opracowania oraz znacznie szersze – dzięki platformie – możliwości przeglądania zbiorów (m.in. jednoczesne przeszukiwanie dowolnej liczby baz katalogowych, w tym pieczęci, grafik czy opraw). Wspomniały również o ciekawych odkryciach, do jakich dochodziło podczas nowego opracowania zbiorów. Największe poruszenie słuchaczy wzbudziła informacja o zidentyfikowaniu trzeciego w Polsce, a drugiego w zbiorach kórnickich, ksylografu, do tej pory uważanego za rękopis.

Kornelia Kondracka (z Działu Konserwacji Biblioteki Kórnickiej) w wystąpieniu „Z pamiętnika konserwatora, czyli krótka opowieść o tym, jak daleko leży papier od Platformy Cyfrowej” opowiedziała o kolejnych etapach konserwacji, jakie przechodziły książki i obiekty muzealne. Omówiła stworzoną specjalnie na potrzeby zbiorów Biblioteki tabelę oceny obiektów pod względem ich stanu zachowania. Na tej podstawie, dzięki rutynowym kontrolom, będzie można szybciej dostrzegać ewentualne procesy degradacyjne i sprawniej planować dalsze działania konserwatorskie. Wprowadzono również metryki dla każdego obiektu muzealnego. Dużo miejsca poświęciła na omówienie nowego systemu montażu zabytkowych opraw malarskich, który ułatwi prace konserwatorskie w przyszłości. Prelegentka zaprezentowała także dokumentację fotograficzną najbardziej spektakularnych efektów konserwacji.

Następnie głosabrały Dobrosława Gucia i Joanna Lubierska z Wielkopolskiego Towarzystwa Genealogicznego „Gniazdo”. W referacie „Zastosowanie Tek Dworzaczka oraz innych wielkopolskich baz osobowych w poszukiwaniach genealogicznych i regionalnych” przedstawiły historię badań genealogicznych w Polsce. Omówiły także bazy internetowe współtworzone przez WTG, pomocne w tego typu poszukiwaniach (m.in. „Poznań Project”, „BaSIA”, „Lista Odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym”, „Uczestnicy Powstania

Wielkopolskiego”, „Projekt Nekrologi” czy „Kartoteka ewidencji ludności miasta Poznania 1870–1931”). Najwięcej uwagi poświęciły jednak nowym funkcjom, jakie oferuje platforma w zakresie przeszukiwania Tek Dworzaczka, ilustrując swoje wystąpienie kilkoma przykładami.

Podczas dyskusji zamykającej sesję poruszono m.in. kwestię szczegółowych rozwiązań technicznych wykorzystanych w oprogramowaniu platformy czy metod zastosowanych w procesie konserwacji zbiorów. Prof. Krzysztof Wisłocki przypomniał początki cyfryzacji zbiorów Biblioteki z przełomu lat 80. i 90. XX wieku.

Moderująca konferencję dr Magdalena Biniaś-Szkopek, zamykając obrady podziękowała wszystkim za obecność i uroczyście uruchomiła zegar odliczający czas pozostały do udostępnienia użytkownikom Platformy Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej.

Paulina Mikołajczyk